

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ»
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**РІВНЕНСЬКОГО
ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО
МУЗЕЮ**

**ВИПУСК XII
Частина 2**

РІВНЕ - 2014

УДК 908 (447)
ББК 26. 890 (4 Укр – 4 Рів)
Н 34

Редакційна колегія:
БУЛИГА Олександр Степанович
РОМАНЧУК Олег Степанович

Відповідальний за випуск: Олександр Булига

Комп'ютерна верстка та дизайн: Віктор Луц, Ольга Морозова

Друкується в авторській редакції.

Н34 Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею.

Зб. наук. праць. Випуск XII. Частина 2. – Рівне: Дятлик М. С. –2014. –
143 с., іл., табл.

ISBN 978-617-515-144-0

У збірнику опубліковано матеріали наукових досліджень присвячених розвитку музейної справи та краєзнавства Волині.

Видання розраховане на викладачів, істориків, культурологів, етнографів, мистецтвознавців, музейних працівників та студентів.

УДК 908 (447)
ББК 26. 890 (4 Укр – 4 Рів)

Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори.
Редколегія може не поділять думок і концепцій авторів

ISBN 978-617-515-144-0

© Рівненський обласний
краєзнавчий музей, 2014

Віктор ЛУЦ

ХУДОЖНЯ КОЛЕКЦІЯ РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Історія становлення художньої збірки Рівненського обласного краєзнавчого музею залишається малодослідженою. Справжню колекцію, і тим більше музей, створити за короткий час не можливо. Для цього потрібні не кабінетні дослідження, а роки копіткої праці, збиральницької роботи і ґрунтовних фахових знань, які можна накопичити лише за роки наполегливої праці, поєднуючи теоретичні знання з практичним досвідом, здобутим в експедиціях і мандрівках.

Сьогодні, у вік бурхливого розвитку інформаційних технологій, важко уявити яких зусиль потрібно було докласти, щоб описати експонат, визначити назву ікони чи скульптури. Але всі негаразди долалися бажанням нових відкриттів і знахідок.

Перед Другою світовою війною і в часи німецької окупації в краєзнавчому музеї Рівного зберігалися високомистецькі речі з колишніх панських маєтків Волині.¹

З відступом німців з Рівного у 1944 р. зникли найцінніші мистецькі експонати. А ті що залишились втратили документи з історії їх походження. Музей фактично доводилося створювати заново. Піввоєнні роки не сприяли ні дослідницькій, ні науковій роботі. Відчувався і брак фахівців музейної справи.

Занепад музейної галузі в Радянській Україні, особливо краєзнавчих музеїв, було зумовлено багатьма причинами. Зокрема, на музеї радянська влада дивилась як на ідеологічну установу, покликану займатись вихованням населення у дусі марксистсько-ленінського світогляду і радянського патріотизму. Тому не дивно, що тут часто працювали люди без фахової освіти, але віддані «справі комунізму», що не могло не позначитись на формуванні колекцій музею та їх збереженості. Фондову збірку починають інтенсивно поповнювати низькопробні твори, що прославляли переваги Радянської влади. Рівненський краєзнавчий

Рис. 1. Ю. М. Кжеш. Битва під Оршею. 1884 р.

музей 1940-х – початку 1960-х рр. не відчутний в культурному житті міста.

Надходження цінних мистецьких творів до музею в цей час скоріше випадковість, ніж цілеспрямована збиральницька робота. Так в музей потрапили такі твори мистецтва як картина Юзефа Меціни Кжеша «Битва під Оршею» 1884 р. (рис.1), мармурові скульптури другої половини XIX ст. Томаша Оскара Сосновського, портрети з родинного маєтку Дуніних- Карвіцьких у Мізочі (рис.5), графіка Герніха Пеєра і Наполеона Орди з краєвидами палацово-паркових ансамблів Волині, тощо.

При поповненні музейної колекції допомога надходила від багатьох музеїв України. Зокрема, Львівський історичний музей передав цінні стародруки, у тому числі й «Острозьку Біблію» 1581 р., зразки корецької порцеляни, живописні картини українських і польських художників, старовинну зброю тощо. Але все ці твори тривалий час не отримували належної оцінки і припадали пилом у фондосховищі (рис. 2-3).

Більшість цінних мистецьких творів, що надійшли в цей час отримали тавро «зі старих фондів». Ніхто не робив спроби дізнатись історію їх походження. Більшість з них до початку 1990-х рр. залишались у запасниках музею, інколи з незалежних від музейних працівників причин. Типову музейну ситуацію того часу описав в свої спогадах Гурій Бухало: «... приступати до побудови експозиції можна було лише після письмового дозволу так званого «облліту», а фактично жорсткої радянської цензури. А для цього слід було представити цій організації схематичний план майбутньої виставки чи

Рис. 2. М. Грузік. Припять. XIX ст.
Передано з Львівського історичного музею

Рис. 3. Корецька порцеляна.
Передано з Львівського історичного музею

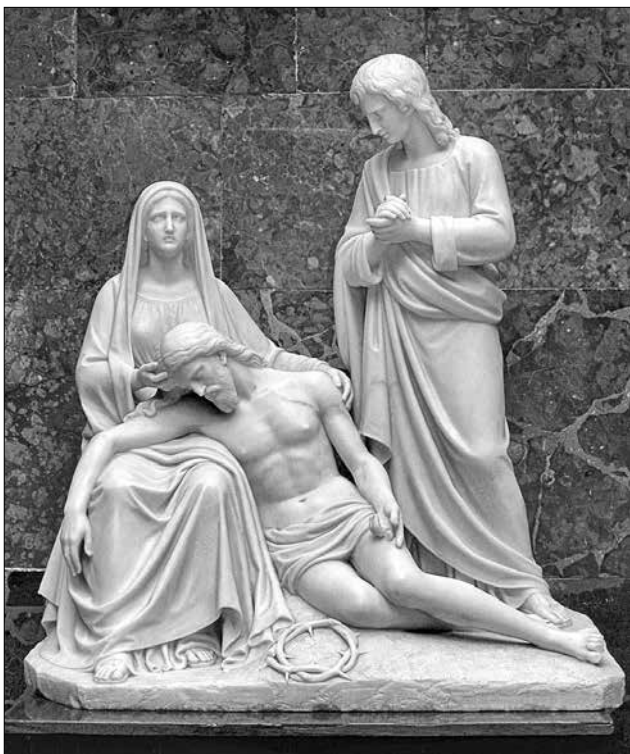

Рис. 4. Т.О. Сосновський.
Оплакування Христа. Друга половина XIX ст.

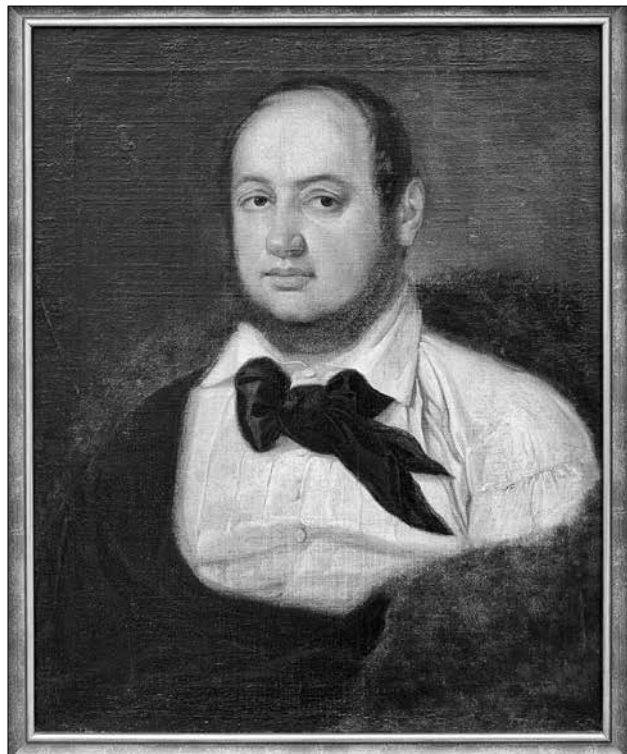

Рис. 5. Портрет Казимира Дуніна-Карвицького.
Середина XIX ст.

експозиції з фотографіями, які передбачалося експонувати, а також тексти, як ведучі, так і підтекстовки до кожної фотографії.

І доходило до парадоксів. Пригадую ось такий епізод: запланували ми виставити в експозицію вазу – прекрасний виріб Корецької фарфорової фабрики XVIII століття. Але цензор не дозволив цього зробити: на вазі було зображено вила-трійчатка, що нагадували тризуб – «бандерівський символ».² Наслідки цієї діяльності даються взнаки і сьогодні.

Не менш фантастичними сьогодні виглядає і вартісна оцінка мистецьких творів. Так мармурову скульптуру європейського рівня Т. О. Сосновського оцінили лише в 20 крб. (!!!) (в цінах 1976 р.) .

Причини такого невігластва треба шукати в політичній системі для якої важливішими були не фахова підготовка працівника, а відданість Радянській владі. Тому культурні цінності, що не вписувались в рамки системи або були не зрозумілі могли безжалісно знищити. Ці явища вандалізму не оминув в раніше згаданих спогадах Гурій Бухало: «... я заглянув у напівпідвал, де біля грубки сидів завгосп музею Іван Сайко, перед яким лежали скинуті на велику купу книги. Одну за одну він вкидав їх у палаючу грубку. Беру великого формату книгу на польській мові.

Як зараз пам'ятаю – це був дев'ятий том капітального Географічного словника Польського королівства».³

Ситуація потроху почала змінюватись лише наприкінці 1960-х років, коли на роботу до музею почали приймати працівників з фаховою освітою. Почалось планомірне проведення археологічних розкопок в Дорогобужі, Торговиці, Млинові, на місці Берестецької битви 1651 р. в с. Пляшева. Це дало змогу збагатити музей цінними мистецькими експонатами доби Київської Русі і пізнього середньовіччя, які сьогодні є візитівкою музею. На той час музей позиціонував себе як суто краєзнавчий, без мистецького відділу.

У 1980–1990-х роках в музей почали надходити твори живопису і графіки рівненських художників. Ці митці, оселилися в Рівному в повоєнний час і стали свідками його бурхливого розвитку. Тому не дивно, що Рівне другої половини ХХ століття нашло своє яскраве відображення в їхній творчості. Свіжий погляд дозволив безпомилково обирати найбільш актуальні теми і сюжети. Перед усім це характеризує мистецтво І. Кузнецова, В. Ємільянова, В. Колосова, О Романченка, І. Чичеланова.

Період інтенсивної розбудови Рівного в першу чергу пов'язаний з реконструкцією центру міста та будівництвом театру, найкраще втілено

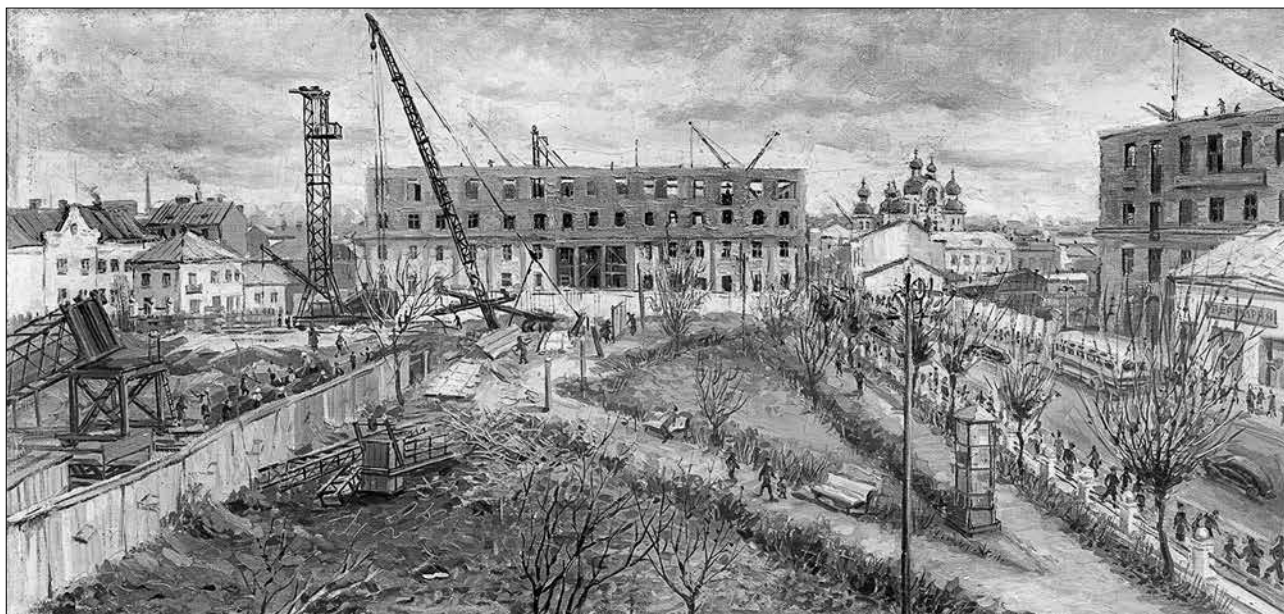

Рис. 6. І. Кузнецов. Рівне будується. 1955 р.

в живописних творах І. Кузнецова – талановитого живописця і музиканта. Його картини передають особливу атмосферу міста, щедро напоєного сонячним світлом і сповненого вологого теплого повітря. В них незмінно багато неба з характерними для нього ефектами. Достатньо поглянути на його картини «Рівне будується» (1955 р.) (рис. 6) та «Вулиця Ленінська» (1958 р.) (рис. 7).

Велика кількість портретів та пейзажів з музейної колекції належить Валентину Колосову. Його живописні твори цікаво розглядати, вони подобалися сучасникам, а сьогодні мають не тільки мистецьку, але й пізнавальну цінність. В портретах Колосов вміє точно передати характер людини. В архітектурному пейзажі оцінити принаду окремої будівлі, його цікавлять архітектурні ансамблі, виробничі об'єкти оправлені в пишну оздобу неповторної природи.

Особливий архітектурний образ Рівного постає в картинах В. Ємельянова створених у період 1960–1970 рр. В них не має нарочитого пафосу. Розглядаючи твори митця присвячені

Рис. 7. І. Кузнецов. Вулиця Ленінська. 1958 р.

Рівному, можна констатувати, що автор привніс в них риси яскравого емоційного забарвлення, проникливого ліризму.

В 1997 р. музею була передана колекція живописних робіт Г. П. Косміаді, який вписав яскраву сторінку в мистецьке життя Рівного міжвоєнної доби 1921–1939 рр. Йому належить велика кількість малюнків, ескізів, переважно декоративного характеру.

В останні роки музей продовжує поповнювати свою мистецьку колекцію творами сучасних рівненських митців. Це і твори В. В. Гвоздинського, А. І. Мартиненка, М. П. Годуна та багатьох інших.

У 1972 р. з владних кабінетів надійшло розпорядження про обстеження культових установ Рівненської області на рахунок виявлення в них пам'яток історії та культури і взяття їх на державний облік – це стало початком формування однієї з найкращих в Україні колекцій волинського іконопису.

У зв'язку з відсутністю в музеї художнього відділу та мистецтвознавців, всю організаційну роботу з проведення експедицій була покладено на відділ історії релігії та атеїзму. З самого початку неоціненна допомога музею була надана відомим дослідником давнього українського мистецтва Павлом Миколайовичем Жолтовським, який особисто брав активну участь в експедиціях, і разом з музейними працівниками обстежив усі куточки Рівненської області.

Вже перші результати експедицій перевершили всі сподівання. В музей були привезені ікони XV–XVI ст. На той час вважалося, що біль-

шість з них не збереглись до нашого часу, адже багато мистецьких пам'яток Волині загинуло під час Першої і Другої світових воєн, антирелігійних кампаній 1960–1980 рр., коли закривали та нищили православні храми.

З 5 по 26 червня 1972 р. під керівництвом Павла Жолтовського було обстежено 52 церкви в п'яти районах Рівненської області. Після експедиції до музею надійшли перші ікони. Серед них – роботи народних майстрів XVII ст. з с. Острівці, зокрема ікона «Старозавітна Трійця» 1694 р. Семена «маляра Степанського» (рис. 8) та величний образ «Христа Вседержителя» 1592 р. із с. Великі Цепцевичі. Згодом ці пам'ятки стали орієнтиром при датуванні і атрибуції низки ікон з Північної Волині.

У перші роки формування колекції відбувалося за несприятливих умов. У музеї не було мистецтвознавців та реставраторів, а без їхньої допомоги музейні працівники були неспроможні кваліфіковано зробити опис та атрибуцію мистецьких творів. Лише з часом з допомогою Павла Жолтовського та набуттям досвіду, становище поліпшилося. Коли до музею привозили старовинні пам'ятки сакрального мистецтва, ще не знали чи вдасться їх зберегти, адже брали лише те, що не використовувалося в церкві. Як правило, це були напівзнищені ікони з втратою живопису та левкасу, з трухлявою дошкою, ікони, що відслужили свій вік і не мали «благолепія» з точки зору церковної громади. Зробити фахове зміцнення фарбового шару та левкасу не було кому. Незадовільним було збереження ікон у музейному фондосховищі, зовсім непридатного для музейних речей. Ситуація змінилася лише у 1980-х рр., коли музею під фондосховище передали приміщення колишнього партархіву, що знаходилось поряд з музеєм та почали надавати допомогу реставратори зі Львівського філіалу державних науково-дослідних реставраційних майстерень.

Багатою на знахідки була експедиція проведена в липні 1973 р. в Зарічненському та Рокитнівському районах області завідувачем відділу історії релігії та атеїзму Володимиром Мушировським. Під час обстеження церкви в с. Річиця Зарічненського району було знайдено 5 давніх ікон. Серед них «Христос Пантократор» кінця XV– початку XVI ст. та «Покрова Богородиці» XV ст., які сьогодні є окрасою музейної збірки. «Христос Пантократор», написаний на золотому тлі під впливом пізньовізантійського мистецтва, на сьогодні – найранній з відомих в Україні творів такої іконографії. В центрі

ікони – струнка постать Христа з розміщеними на полях з обох боків напівфігурами дванадцяти апостолів та обабіч голови фігури Марії і Іоанна Предтечі. Філігранна довершеність малюнка кожної фігури чи деталі свідчать не тільки про високу професійну майстерність автора, а й вказують на існування великого художнього центру на Волині з усталеними художніми традиціями. Певне, що такі твори могли бути виконані лише на замовлення князівської верхівки, таких магнатів, як Острозькі, Ольшанські чи Заславські. Яким чином ці ікони опинилися у глухих куточках Рівненського Полісся, поки що залишається загадкою.

У травні 1976 р., під час експедиції в Сарненський район за участю Павла Жолтовського, в церкві с. Любиковичі було виявлено ікону «Богородиці з пророками»⁴, намальовану, як видно з напису, 1595 р. на замовлення «дубровицької княгині Ганни Юріївни Гольшанської». Тоді ж у с. Клесові були знайдені царські врата та надвратна ікона з «Євхаристією та Спасом Нерукотворним» кінця XVI ст.

Справжнє значення цих знахідок зрозуміли лише після завершення реставраційних робіт

Рис. 8. Семен, маляр Степанський.
Старозавітна Трійця. 1694 р.

Рис. 9. Волинські ікони: «Богородиця з пророками» 1595 р., царські врата, «Христос Вседержитель» 1592 р.

на початку XXI ст. Стало очевидним, що «Богородиця з пророками» 1595 р., царські врата з надвратною іконою з Клесова та раніше знайдений «Христос Вседержитель» 1592 р. з с. Великі Цепцевичі намальовані одним малярем, який працював на півночі Рівненщини у володіннях князів Гольшанських-Дубровицьких в околицях Дубровиці (рис.9).

Походження і час створення ікон дає цікавий матеріал для подальшої атрибуції ікон та реконструкції іконостасу на Волині наприкінці XVI ст. Останні знахідки, що підтвердили висновки атрибуції, були зроблені випадково після 2000 р. коли в роботі відомого дослідника Волині Олександра Цинкаловського «Стара Волинь і Волинське Полісся» натрапили на згадку, що в с. Великі Цепцевичі «... дерев'яна церква з XVIII ст., де заховалися ікони з XVI і XVII ст., стародруки й остатки колись великого архіву. З документів видно, що деякі ікони походять з церкви в селі Стрільськ і були до неї даровані князями Дубровицькими»⁵.

На жаль, встановити хто був автором вище згаданої групи ікон не вдається. Слід лише додати, що у своєму заповіті дубровицька княгиня Марія Юріївна Курбська з Гольшанських згадує маляра Стася, якому вона розпорядилася видати

бочку меду з маєтку Осьмиговичі (Ковельський район, Волинська обл.) для погашення боргу.⁶

У 1977 р. обстеження храмів проводилось майже в усіх районах області. Проте поповнення музейної колекції було скромним, і на увагу заслуговують лише дві «Старозавітні Трійці». Перша з с. Шубкова Рівненського району (кінець XVI – початку XVII ст.), в якій виразно відчувається вплив мистецтва Ренесансу, а друга – з с. Смородськ Дубровицького району (XVII ст.).

З 1982 по 1991 роки експедиції проводилися щорічно. За цей період музей поповнив свою колекцію малярськими творами XVII та XVIII ст. з південних районів Рівненщини.

Найвдалішим для музею був 1984 р., коли з с. Дорогобуж автором статті з допомогою працівників музею Богдана Прищепи і Володимира Кузьменка була привезена ікона «Богородиця-Одигітрія» XIII ст. одна з найдавніших ікон в Україні (рис. 10).

Після завершення реставрації на початку 1990-х років ікона «Богородиці Одигітрії» стала об'єктом численних публікацій та досліджень мистецтвознавців. На жаль, ікона дійшла до наших днів у дуже пошкодженому стані.

У першій половині XX ст. ікону «поліпшили» на догоду церковній громаді. Безжалісно була

обрізна паволока по контуру фігур Богородиці й Христа і перенесене на нову дерев'яну основу⁹. Незважаючи на втрати фарбового шару, за допомогою ультрафіолетового освітлення вдалося виявити залишки орнаменталізації на мафорії Богородиці. Ще одна цікава деталь: на початку ХХ ст. дослідником волинської старовини О. Фотинським був виявлений на дорогобузькій іконі польськомовний напис: «...577 MCA IVNI... DNIA /N/A TEN CZAS ODNOWIONY»⁷. Вказану в написі дату дослідник Волині Орест Фотинський вважав роком поновлення живопису ікони або перебудови храму. Вказівку на існування напису із зазначенням дати зустрічаємо ще в одному виданні, але вже без наведеного вище тексту. Чому на іконі була вказана дата «1577», можна зрозуміти з вивчення історичних джерел того часу, зокрема свідчень Острозького літописця про напад татар на володіння князя Острозького в 1577 р. та землетрус – рідкісне для теренів Волині природне явище. Напевне, саме ці події стали поштовхом до перебудови Успенського храму Дорогобузького монастиря і поновлення давньої ікони Богородиці.

З часом напис на іконі, який свідчив про її поновлення знищили. Замість зрізаного тла на дошку набили голубу матерію. А на довершення все, що лишилось, перемалювали, бо старий живопис вражав своєю незвичністю. Після такого «підкування» ікона ледве жевріла. Таке ставлення до давнього живопису стає зрозумілим з записок священника Рафальського, який відвідав Дорогобуж всередині 60-х років ХІХ ст.: «Иконостас, очевидно, древний и состоит из наместных икон Спасителя и Богоматери, царских резных врат и иконы Св. Троицы, помещенной над царскими вратами, никаких других икон и изображений, за исключением разве малого размера, в иконостасе нет, что конечно, для глаза, привыкшего видеть благолепие новейших православных церквей, как-то кажется странным и неприятным»⁸.

Тяжке випробування випало на долю ікони в 1960-ті роки після примусового закриття храму, який поступово перетворювався на руїну. Вітер, волога, різкі перепади температур – все це випало на долю ікони. Пам'ятка була на межі цілковитого знищення. І якби не вчасне втручання музейних працівників та довголітня праця реставраторів, що рятували ікону, сьогодні ми не мали б однієї з найдавніших пам'яток українського малярства.

З 1980-х рр. здійснювати експедиції ставало все тяжче. З 1984 р. музей не забезпечував експе-

Рис. 10 Богородиця Одигітрія з Дорогобужа. Остання третина ХІІІ ст.

диції транспортом. Це стало приватною ініціативою. За допомогою доводилось звертатись до окремих організацій, підприємств і приватних осіб.

Експедиція 1985 р. в Сарненський та Рокитнівський райони була останньою, в якій брав участь Павло Жолтовський (рис 11). Надалі доводилось розраховувати на власні сили та досвід.

За майже 30 років експедиційної діяльності працівниками музею було зібрано понад 160 ікон, сотні стародруків, чудові зразки дерев'яної різьби та скульптури.

Здавалось, твори давнього мистецтва Волині, знайдені в експедиціях, повинні були стати окрасою музейної експозиції. Проте в застійні часи в обласному музеї не було місця для давнього українського живопису. Іконам була відведена незavidна роль вкриватися пилом у запасниках без права показу в експозиції. Зате газетним вирізкам та брошурам з інформацією про конференції, з'їзди, досягнення народного господарства були надані найкращі зали музею. В путівнику по Рівненському краєзнавчому музею, надрукованому у 1978 р., не знайдете й слова про ікони з музейної збірки.⁹

Рис. 11. Під час експедиції до Сарненського району. 1985 р.

Зліва на право: працівник РКМ В. Луц, П.Жолтовський, працівник Сарненського музею В.Кузьменко.

Сакральне мистецтво, навіть шедеври сприймалися як атрибут релігії, якому немає місця в стінах музею поряд з експонатами, що демонстрували досягнення радянського суспільства. Багато наукових працівників не розуміли, якими скарбами володіє музей. Всілякі спроби створити в музеї художній відділ разом з виставкою ікон не знаходили підтримки, бо, мовляв, у музеї з творів мистецтва зберігається лише декілька картин та скульптур, а це недостатньо для художнього відділу. Ікон до уваги не брали.

В 1988 р. в зв'язку з ювілеєм 1000-ліття хрещення Русі розгорнувся процес повернення культових споруд церковним громадам та відкриття закритих владою храмів. Так, у 1989 р. музей релігії та атеїзму (який знаходився у колишньому Воскресенському соборі) був розформований, а будівлю собору повернули релігійній громаді.

Завдяки популістським діям влади, під грозою існування опинилася і колекція творів сакрального мистецтва Рівненського обласного краєзнавчого музею. Виконуючи Указ Президента України «Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна» від

4 березня 1992 р. № 125 та Накази Рівненського обласного управління культури, частина зібраних в експедиціях науковими працівниками пам'яток сакрального мистецтва була передана церковним громадам. Повернення відбувалось без належного юридичного оформлення і відповідальності з боку церковних громад і деякі повернуті речі замість храму опинялись в антикварних магазинах.

Прикладом брутального поводження з пам'ятками може слугувати історія з дзвоном 1566 р. переданим з Рівненського музею Зимненському монастирю, старовинна патина якого не сподобалась новим господарям і була знищена кислотою. Це призвело до руйнації і спотворення зовнішнього вигляду пам'ятки.

Десятиліття незалежності України стало важким випробуванням для існування музейної колекції ікон. Це був і час втрат і початку реставрації іконописної збірки.

У 1985 р. краєзнавчий музей розпочав плідну співпрацю з Львівським філіалом державних науково-дослідних реставраційних майстерень Міністерства культури України (ДНДРМ). Вперше з'явилися надії на виставку волинських ікон.

Рис. 12 Зал волинського іконопису РОКМ. 2014 р.

Транспортувати мистецькі твори на реставрацію музей не мав ні коштів, ні транспорту. Щоб прискорити перевезення ікон на реставрацію до Львова чи Києва доводилось кооперуватись з іншими музеями, зокрема Острозьким історико-культурним заповідником та найчастіше користуватись залізницею, як самим мобільним і найдешевшим видом перевезень.

Супровід і охорону забезпечували, як правило, два працівники музею. Це було досить небезпечно, особливо, якщо згадати зухвалі пограбування в ті роки львівських музеїв з людськими жертвами не розкритих і до сьогоднішнього дня.

1989 р. вперше в експозиції дорадянського періоду показали для відвідувачів сім ікон з музейної колекції. Через рік понад двадцять ікон були виставлені в окремому залі краєзнавчого музею. Велике значення для популяризації та введення в науковий обіг ікон зі збірки Рівненського музею мали виставки «Реставрація музейних колекцій» у 1989 р. та виставка одного шедевр «Богородиця Одигітрія» з Дорогобужа у 1990 р., організованими у Львові Львівським філіалом ДНДРМ.

У 1991 р. в Рівненському краєзнавчому музеї відкрилася експозиція «Духовна спадщина», де були представлені кращі зразки волинського малярства XV–XVII ст. з колекції музею (рис. 12). Її своєрідним продовженням стало відкриття в грудні 1993 р. виставки «Народна ікона Волині XVII–XVIII ст.». Майже всі ікони репрезентовані на ній були також відреставровані у Львівському

філіалі ДНДРМ (тепер Львівський філіал Українського науково-дослідного реставраційного центру). Інтерес до волинського іконопису посилювався після виходу у 1994 р. № 8 часопису «Родовід» майже повністю присвяченого ново відкритим пам'яткам волинського іконопису.

Того ж року Волинським краєзнавчим музеєм та музеєм Волинської ікони були започатковані щорічні наукові конференції, а також публікація наукових збірників «Волинська ікона: дослідження та реставрація».

В 1996 р. вдалось підготувати каталог «Ікони Волині XIII–XVIII століть в збірці Рівненського обласного краєзнавчого музею», що став підсумком багаторічної роботи з дослідження волинської ікони.

Невдовзі в Рівненському музеї для широкого загалу були представлені мармурові скульптури Томаша Оскара Сосновського та відреставровані твори станкового живопису XVII–XIX ст. (рис.13).

Шлях становлення мистецтвознавчих досліджень в музеї був непростим. Доводилось досить довго переконувати і відстоювати право на існування художнього відділу. 1990 р. при відділі історії дорадянського періоду було створено художній сектор. Вже через два роки його реорганізували у художньо-етнографічний відділ. Жевріла надія, що буде створено повноцінний художньо-етнографічний музей. На жаль, цього не сталося. З 1996 р. знову відбулися зміни і було створено художній відділ. З незрозумілих причин у 1998 р. художній відділ було понижено до рангу сектора. Постійні

Рис. 13. Зал скульптури Т.О. Сосновського РОКМ. 2014 р.

реорганізації не сприяли повноцінній роботі та мистецтвознавчим дослідженням. Лише у 2006 р. художній відділ знову було відновлено. За цей час працівники відділу приймали участь у багатьох мистецтвознавчих студіях, проектах та виставках. Про активну роботу відділу свідчать численні мистецтвознавчі публікації і альбоми останніх років. Це, зокрема, участь в проектах «Культурна

спадщина Рівненського краю» (2010 р.), «150 святинь Великої Волині» (2011 р.).

Зараз зусилля працівників відділу спрямовані не стільки на пошуки нових експонатів, як на проведення повної комп'ютерної каталогізації і фотофіксації мистецьких пам'яток з колекцій Рівненського обласного краєзнавчого музею та їх популяризацію.

Джерела та література:

1. Про цей період діяльності музею див.: Данильчук Г. Рівненський музей у роки німецької окупації 1941–1944 рр. // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. – Вип. 4. – Рівне, 2006. – С. 24–29. Ї ж.: Музей в роки воєнного лихоліття // Рівне у долях його мешканців. – Рівне: ПП ДМ, 2012. – С.170–175.
2. Бухало Г. Рівненський обласний краєзнавчий музей. 1963–2006. Спогади // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. – Вип. 4. – Рівне: Волинські обереги, 2006. – С.16–23.
3. Там само. – С.16.
4. Ікона «Богородиця з пророками» раніше належала Покровській церкві с. Стрільськ, після її закриття була передана до Троїцької церкви в Любиковичах.
5. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся (Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 р.). Т 2. – Торонто: Тов-во «Волинь», 1986. – С. 509.
6. Жизнь князя Андрея Михайловича Курбского в Литве и на Волыни. – Т. 1. – К., 1849. – С. 78.
7. Фотинский О. А. Дорогобуж Волынский // Труды общества исследователей Волыни. – Т. 1. – Житомир, 1902. – С. 85.
8. Рафальский Л. Путешествие по Острожскому уезду Волынской губернии в 1864–1865 году. – Біла Церква, Видавець Олександр Пшонківський, 2012. – С. 68
9. Ровенський краєзнавчий музей: Путівник / Упоряд. Ю.М.Нікольченко і М.Г.Медяник. – Львів: Каменяр, 1978. – 95с.